Төрөөбүт түөлбэбит чэчирии сайыннын!

САҤА ОЛОХ

Чурапчы улууһун хаһыата

2007 сыл
Балаҕан ыйын 29 күнэ
СУБУОТА
№ 125–126
(9700–9701)

Хаһыат 1931 сыл алтынньы 15 күнүттэн тахсар

ЧУРАПЧЫГА – ХОТУ КӨҺӨРҮЛЛҮҮ КЫТТЫЫЛААХТАРЫГАР АНАЛЛААХ КЭРИЭСТЭБИЛ КҮННЭРЭ

Чурапчы оройуона уоттаах сэриигэ тыһыынчаттан тахса бэйэтин дьонун сүтэрбит буоллаҕына, көһөрүллүү түмүгэр икки тоҕул элбэх киһини сүтэрбитэ. Оройуон социальнай-экономическай сайдыытыгар оспот баас буолбута. 1933 сыл оройуон нэһилиэнньэтин ахсаана 18500 киһи этэ, ол кирбии 1988 сыл биирдэ ситиһиллибитэ. 1943 сыл киһи ахсаана 7939 киһиэхэ түһэ сылдьыбыта. Көһөрүллүү историятын үөрэтии улууска 1987 сыл саасыттан саҕаламмыта. Ветераннар оройуоннааҕы сэбиэттэрин инициативатынан хамыыһыйатын А.Д. Захаров салайан үлэлээбитэ. Оттон көһөрүллүүгэ сылдьыбыттар аан маҥнайгы көрсүһүүлэрэ, 47 сыл буолан баран, 1989 сыл муус устар 5 күнүгэр тэриллибитэ. Республика 14 оройуонуттан 58 киһи, чурапчылардыын барыта 410 киһи кыттыыны ылбыта. Итинтэн ыла түмүллэр үлэ сүһүөҕэр туран, партия обкомугар көһөрүллүүнү үөрэтэр анал хамыыһыйа тэриллэр. 1942 сыллааҕы уурааҕы сыыһанан ааҕан көтүттэрэргэ кимэхһиннэх үлэ ыытыллар, түмүгэр 1991 сыл тохсунньу 29 күнүгэр реском бюротун уурааҕынан көтүллүбүтэ. Бу күн үгүстэр өйдөбүллэригэр киһи олоҕун кырдьыгын кэрэһэлиир бэлиэ күнүнэн буолбута. Итинтэн салгыы оройуонна көһөрүллүү содулуттан тахсыбыт социальнай-экономическай хоромньуну ааҕыыга уонна чөлүгэр түһэриигэ правительство хамыыһыйата тэриллэн үлэлээбитин түмүгүн, 1991 сыл кулун тутар 17 күнүгэр "Чурапчы оройуона 1941–1945 сс. Аҕа дойду Улуу сэриитин сылларыгар көһөрүүттэн социальнай-экономическай сайдыытыгар ылбыт материальнай уонна моральнай хоромньуларын сорох өттүн чөлүгэр түһэрии туһунан" Саха АССР Министрдэрин Сэбиэтин уурааҕар көрөбүт. Бу уураах дьиҥнээхтик дьону улаханнык астынарбыта. Чурапчылар сүргэбит көтөҕүллүбүтэ.

Аны нэһилиэктэринэн кэспит колхоостар историяларын үөрэтии, бэлиэ дааталарга көһүүгэ баран өлбүттэргэ нэһилиэктэринэн, аймаҕынан, колхуоһунан, сайылыгынан пааматынньыктары, өйдөбүнньүк бэлиэлэри туруоруу үлэлэрэ ыытыллыбыттара. Кэбээйигэ, Эдьигээҥҥэ, Булуҥҥа олохтоохтор өйөөһүннэринэн бу дьаһаллар сылтан сыл олоххо киирбиттэрэ.

Көһөрүллүү содула олус ыарахан, хоромньута туһунан да кыайан сыаналаммат көһөрүллүүбэт. 1850 дьиэ кэргэн, 5459 киһи олох-дьаһах төрүтэ диэтэн, обугэ саҕаттан иитиэн киһи-хара буолбут дьарыктарыттан мэлийбиттэрэ, өлөр-өһөр дьылҕаҕа уураахтаммыттара. Көһөрүллүү 50 сылын туолуутугар 1902 көһөрүллүү кыттыылааҕа тыыннаах баара чуолкайдаммыта. Киниэртэн 668-тара республика 33 улууһунан, 16-лара республика тас өттүгэр, 1218-тара биһиги улууспутугар олороллоро. Оттон быйыл, көһөрүллүү 65 сылыгар улуус иһигэр 342 көһөрүллүү кыттыылааҕа олорор. Республика үрдүнэн 700-чэ кыттыылаах баара биллэтэнэр. Аас-туор кыһалҕатын билбит, тулаайах хаалбыт, детдомнары көрийэн үөрэммит дьон оҕолоругар РФ народнай художуоһунньуга А.П.Мунхалов, скульптор И.С.Дукин, геолог И.И.Березкин, архитектор И.А.Слепцов, Социалистическай Үлэ Геройа В.М.Кладкин, икки уордьаннаах тутааччы М.И.Собакин, суруйааччы И.Е.Федосеев – Доосо уола. Россия, Саха Республикатын үрдүкү биллэр үлэһиттэр бааллар. Үгүс көһөрүллүүгэ сылдьыбыттар тулаайах хаалан, доруобуйаларыгар оҕустаран, олон-сүтэн үөрэммэккэ, кыахтарын-талааннарын кыайан арыйбакка, таһаарбакка хаалбыттара хомолтолоох.

Саха Республикатын Президенэ М.Е.Николаев улуус туруорсууларын өйөөһүнэ уонна өйдөөһүнэ улахан тирэх буолбута. Кини көһөрүллүүгэ билиҥҥэ диэри салҕанан бара турар ыар содуллаах алҕас буоларын, булгуччу көннөрүллүөхтээҕин аан бастакынан өйдөөбүт салайааччы буолар. 1991 сыл атырдьах ыйын 8 күнүгэр Михаил Ефимович Чурапчыга тахсан көһүүгэ сылдьыбыттарга дастабырыанньалары туттарбыта, социальнай көмө, чэпчэтиилэр көрүллэр буолбуттара. Олорор дьиэнэн хааччыйыы үлэтэ саҕаламмыта.

2002 сыл бэс ыйын 4 күнүгэр Саха Республикатын Президенэ В.А.Штыров "О дополнительных мерах по возмещению ущерба, причиненного населению Чурапчинского района от переселения в 1942–1945 гг." диэн 269-б №-дээх ыйааҕа тахсыбыта. Хоту көһөрүллүүгэ өлбүт дьоммут сырдык кэриэстэрин үйэтитиигэ былааннаах үлэ ыытыллыбыта, ыытылла да турар.

2002 сылтан оройуоннааҕы сэбиэт уурааҕынан балаҕан ыйын 19 күнэ – Кэриэстэбил күнүнэн биллэриллибитэ. Бу күн Бүтүн Саха норуотун историятыгар хара страницанан буолбут умнуллубат трагедияны ахтан-санаан ааһар күммүт буолар. Чурапчы сэлиэнньэтигэр икки 12-лии квартиралаах көһөрүллүү кыттыылаахтарыгар анаммыт дьиэ тутуллан үлэҕэ киирбитэ. Биир ытык томтордутугар тутуллубут Көһөрүллүү мемориала дьон-сэргэ тохтоо...

В. ПОПОВА.

... ааһар, бокулуон биэрэр сир... Көһөрүллүү 65 сылын көрсө Чурапчы сэлиэнньэтигэр саҥа таас музей тутулла турар. Көһөрүллүү кыттыылаахтарын ахтыыларын кинигэлэрэ бэчээттэнэн тахыста. Кэнчээри ыччаттар өйдөрүгэр-сүрэхтэригэр иҥэн хаалар үйэлээх өйдөбүл буолуо.

И. ПОПОВА.

Хоту көһөрүллүү кыһарҕанын этинэн-хаанынан билбит кыар маҥан баттахтаах ытыктабыллаах эдьиийдэрим, убайдарым!

Бу күннэргэ биһиги улууспут сайдыытыгар, дьоммут олохторугар улахан хоромньуну оҥорбут оройуон 41 колхоһун хоту көһөрүллүү 65 сылын туолла. Партия Саха сиринээҕи обкомун уурааҕар сөп түбэһиннэрэн чурапчылары балык хостонор үс хоту оройуоҥҥа: Кэбээйигэ, Булуҥҥа, Эдьигээҥҥэ көһөрүү атырдьах ыйын ортотуттан саҕаламмыта. Көһөрүүгэ анаммыт колхоостар сүөһүлэрин, тыа хаһаайыстыбатын инвентардарын Дьокуускай, Нам, Орджоникидзевскай оройуоннарга биэрэргэ уураахтаабыттара. Бараачыларга бэйэлэрин кытта 16 киилэҕэ диэри таһаҕаһы илдьэлларин көҥүллээбиттэрэ. Дьаһал олоххо киириитин отчуотооҕу байыаннай кэм буоларынан, олус суһаллык, кылгас кэмҥэ болдьохтообуттара.

Уураах төһө да ыарахан кэмҥэ кыайыы туһатыгар үлэ фронугар үлэһиттэри ыытыыга анаммытын иһин, биһиги дьоммут-сэргэбит, оройуоммут олоҕор улахан хоромньуну таһаарбыта дакаастанна. Отчуотооҕу күүс өттүнэн көһөрүү кыһарҕанын 1850 ыал, кыра оҕотуттан аарыма кырдьаҕаһыгар дылы барыта 5459 киһи билбитэ, төрөөбүт-үөскээбит алаастарыттан тэйэргэ күһэллибитэ, үгүс киһи дойдутугар эргиллибэтэҕэ, элбэх оҕо-уруу, кырдьаҕас муустаах байҕал тымныы тыалын уйбатаҕа. Чурапчылар төһө да чуумпу алаастан ыраататах, дохсун баалаах Өлүөнэ эбэҕэ, силлиэ-буурҕа арыыстаах туундараҕа булгуу үөрэммэтэхтэрин, төһө да эрэннэрбит дьиэ-уот, үлэҕэ сөптөөх усулуобуйа суоҕун иһин, ыарахантан чаҕыйан турбатахтара, барыта кыайыы туһугар үлэҕэ төбөлөрүн оройунан түспүттэрэ, олохтоохтору үлэһиттэринэн, санааларга күүстээҕинэн сөхтөрбүттэрэ, дьон-сэргэ убаастабылын ылбыттара.

Ол ыар кэм тыыннаах туоһуларынан бүгүн Чурапчыга мустубут биир дойдулаахтарым, көһөрүллүү эрэйин, хоту дойду силлиэтин-буурҕатын эппитинэн тэлбит, тоҥмут-хааппыт, аччыктаабыт убайдарым, эдьиийдэрим, эһиги буолаҕыт. Олоххут устата умнубат, ыар баттык оҥостубут көһөрүллүү сылларын туһунан туох баарынан, кырдьыгынан бүгүҥҥү көлүөнэ дьоҥҥо тиэрдэбит, ытык иэскитин чиэстээхтик толорбуккутугар махтанабын. Эһиги олоххо тардыһыыгытыгар, ыраас ыра санааҕыт күүһүгэр сүгүрүйэбин. Республика тас өттүгэр командировкаҕа сылдьарбын Эһигини кытта биир кутурҕан күннэригэр кыттыыны ылбатым, ону табатык өйдүөххүтэ диэн эрэнэбин. Бука барыгытыгар кытаанах доруобуйаны, үүт-тураан олоҕу, оҕолоргутугар, сиэннэргитигэр дьолу-саргыны баҕарабын!

Ил Түмэн депутата **А. ПОИСЕЕВА.**

Ытыктабыллаах көһөрүллүү кыттыылаахтара!

Хоту улуустарга күүс өттүнэн көһөрүллүү 65 сылын туолла. Бу дойдубут Чурапчы барахсан хас биирдии киһитигэр ыарах үүтүнэн, ыар санаа баттыгынан доҕуһуолламмыт, сүдү сүтүк, ааспат ыарыы мэҥэһик буолбут хара дьайдаах дьаһала этэ.

Сыыһа-халты дьаһаллары билинэр уонна олору көннөрө сатыыр кэмнэр кэлэннэр, ол дьайыылар баастарын оһоруна сатыыр кыахтары төһө да тэрийэ сатааталлар ааспыт сыллар ыарыкталара, хоромньулара, сүтүктэрэ хайдах да төннөр кыахтара суохтар.

Ытык Кэриэстэбил күнэ – бу эдэр көлүөнэ дьон ыныраах кэмнэри умнубаттарын уонна кырыыстын саныы сылдьалларын бэлиэтэ уонна бу күн көлүөнэттэн көлүөнэҕэ салҕанан бара туруоҕа. Ким да умнуллубат, туох да умнуллубат!

Бүгүн Эһиэхэ – көһөрүллүү сиэртибэлэригэр уонна тыыннаахтарыгар сүһүөхтээх бэйэбит сүгүрүйэбит, ытык бокулуон тиэрдэбит! Этэҥҥэ доруобайдык сылдьыҥ. Эһиги дьиэҕит тиэргэнигэр ил-эйэ эрэ эргийдэстин, ыччат дьоннут үлэҕэ-үөрэххэ ситиһиилэрэ үөрдэ турдуннар, Эһиги үйэҕитин уһатар мэҥэ үүнэн буоллуннар!

Ил Түмэн депутата **И. К. МАКАРОВ.**

Чурапчы оройуонун колхоостарын хоту оройуоннарга балык булдугар көһөрүллүү кыттыылаахтара!

Балаҕан ыйын 29 күнүгэр оройуон 41 колхоһа Партия Саха сиринээҕи обкомун уурааҕынан көһүүгэ барбыттара 65 сыллаах кутурҕан күннэрэ бэлиэтэнэр.

Көһөрүллүү уурааҕа күһүн тахсан, биһиги дьоммут ыарахан айаны тулуйан, оҥоһуох олорор дьиэ-уот суоҕун үрдүнэн хоту сир усулуобуйатыгар сөп түбэһэн, тириэрдиллибит сорудаҕы толорон балыктаан, итии таҥас тигэн сэрии фронугар көмөлөспүттэрэ. Көһөрүллүүттэн үгүс киһи дойдутугар эргиллибэтэҕэ, хоту дойду сиригэр тыыннара быстыбыта. Дойдуларыгар кэлэн да баран элбэх киһи доруобуйаларынан суох буолла. Билиҥҥи көһөрүллүүгэ сылдьыбыт ветераннарбыт ортотунан 70-80 саастаахтар. Оҥоэ сиэхэстэн улуус дьаһалтата сыллата балаҕан ыйыгар көһөрүллүү кыттыылаахтарыгар Кэриэстэбил күнүн ыытарга дьаһал таһаарбыта. Көһөрүллүү 65 сылынан Правительственнай хамыыһыйа тэриллэн, Президент анал уурааҕа таҕыста. Көһөрүллүү мемориалыгар элбэх саҥардыылар үлэ ыытыллыбыта, таас музей дьиэтин тутуу саҕаланна. Бу күннэргэ Кэбээйи, Булуҥ, Эдьигээн улуустарыттан элбэх киһилээх делегациялары күүтэбит.

Убаастабыллаах көһөрүллүү ветераннара! Эһиги олох бу биир умнуллубат ыар кэмнэригэр бэйэҕит үлэҕитинэн, олоххо тардыһыыгытынан, эдэр көлүөнэ ыччакка холобур буолаҕыт. Дьон-сэргэ убаастабылын ылыаххытын ылаҕыт. Баҕарабыт эһиэхэ кытаанах доруобуйаны, оҕолоргут, сиэннэргит этэҥҥэ сырыттыннар. Дьоллоох-саргылаах буолуҥ!

"Чурапчы улууһа" МТ дьаһалтатын баһылыга **И. Н. АММОСОВ.**
Улуус Мунньаҕын депутаттарын сэбиэтин председателэ **Г. В. СМИРНИКОВ.**

ЛИТЕРАТУРНАЙ КОНКУРС КЫАЙЫЫЛААХТАРА

Бары билэргит курдук, сүт-күрдьүк сылларыгар хоту улуустарга күүс өттүнэн көһөрүллэн баран биир дойдулаахтарбыт ааттарын үйэтитэр, улууспут историятын биир уйгулаах кэрчик кэмин үүс-уран айымньыга киллэрэн кэлэр көлүөнэҕэ өйдөбүнньүк оҥорон хааларар сыаллаах литературнай конкурс биллэриллибитэ. Конкурска кыттааччылар икки бөлөххө араарыллан (оҕолор уонна улахан дьон), түмүккэ кыайыылаахтар оҕолорго уонна улахан дьоҥҥо диэн туспа быһаарыллыннылар. Көхтөөхтүк кыттыбыккытыгар махтанан туран кыайыылаахтары биллэрэбит:

Улахан дьоҥҥо Мария Федосеева "Төрөөбүт дойду буора араҥаччылыабыта" диэн кэпсээнэ "Бастыҥ айымньы" буолла. А.И.Пермяков үгүс хоһоону суруйан "Уран тыл" номинацияҕа тигистэ, Н.Н.Дьяконов "Таас Тумуска", "Тэҥҥүү", "Төрөөбүт алааспыт" диэн дьүһүйүүлэрин иһин "Дойду ахтылҕана" номинация хаһаайына буолла, Василий Петров-Айыы "Хомоҕой хоһоон" номинациятын ылла.

Оҕолорго "Бастыҥ айымньынан" Хатылы орто оскуолатын 8-с кылааһын үөрэнээччитэ Аина Дорогунова "Оонньуурдар, сыахайдар" диэн хоһооно буолла. Хатылы орто оскуолатын 11-с кылааһын үөрэнээччитэ Ая Чичигинарова "Ыраахтыын дьиэни" диэн дьүһүйүүтүнэн "Уран тыл" номинацияҕа тигистэ, "Ситимбэстыыбит" номинация хаһаайкатынан "Тэҥҥүү" диэн кэпсээнигэр билиҥҥи уонна урукку кэми тэбыгастаахтык ситимнээн суруйбутун иһин Хатылы орто оскуолатын 11-с кылааһын үөрэнээччитэ Вероника Данилова буолла. Иккиэхтэлэ тутуллаах сурукпар конкурстан туораатылар.

Кыайыылаахтары уонна номинация хаһаайыннарын эҕэрдэлиибит уонна инникитин ситиһиилэри баҕарабыт!

КОНКУРС ТҮМҮГҮН КОМИССИЯ.

Аина ДОРОГУНОВА,
Хатылы орто оскуолатын 8-с кылааһын үөрэнээччитэ.

ООННЬУУРДАР, СЫАХАЙДАР

Көһөрүллүү, көһөрүллүү айдаана,
Ытаһыы-соҥоһуу элбээтэ.
Түүннэри-күннэри тэринэн
Айаҥҥа, дьэ, хоннор буоллулар.

Оонньуур ынахтар, сыахайдар
Чүҥкүйбүт балаҕан иһигэр,
Чабычах түгэҕэр хаайтаран
Ытаһар-соҥоһор курдуктар.

Мас ынахтар, оҕустар, субаннар
Талахтан чочуллар ньирэйдэр
Харсыһар, мэҥиктиир кэмнэрин
Ахтаннар аймана хааллылар...

Киммит сууйуоҕай-сотуоҕай?
Ким кэлэн көрүлүү оонньуоҕай?
Тус хоту балыктыы бардылар,
Дьэ, хаһан эргийэн кэлэллэр?

Таҥастан күннэтэ тигиллэр
Кыргыттар-уолаттар, дьиэ дьоно
Туос ыаҕас иһигэр ньимийэн,
Сайыһа хааллылар дьонноругун.

Хабылык, хаамыска барахсан
Чабычах эркинин маҥааннар,
Эһэх мас буолартан куттанан
Ытаһа-соҥоһо хааллылар...

Төлкөм түөрэҕэ түспүт ытык
Төрөөбүт алааһым Ньыытырык,
Ахтабын ханна да эйигин,
Ардыгар санаар дуу, эн, миигин...

ТӨРӨӨБҮТ ДОЙДУ БУОРА АРАҤААЧЧЫЛААБЫТА

НЬЫЫТЫРЫК АЛААС САҤА ЫАЛА: КЫТАЛЫК УОННА МОХСОҔОЛ

Күөх кырдал үрдүттэн уоллаах кыыс Балыктаах күөл долгунныраан күлүмүрдээ күн уотугар көмүс мөһүүрэлии дьирибиии оонньуурун кэрэхсии көрө турдулар. Эгэлгэ сэрдэй сибэккинэн симэммит хонуу устун эт-сааспыы эдэр-кэм ыал сиэттиһэн оргууй хаамсан иһэллэр. Кинилэр Ньыытырык сайылыктарыгар кэрии тыа саҕатыгар, тэҥҥэ оонньоон-көрүлээн улааппыт хахыйахтарыгар тиийиэхтэрэ. Кулуһун курдук кэнэ, хойуу, күөх нуоҕай солко лабааларлаах хатыҥ сиккиэр тыалга нусхайа хамсаан, симиктик суугуйан айхаллыы көрүстэ.

Бүгүн Балбаара уонна Дьөгүөр аал уоту күөдьүччү оттуннулар, торҕо бурууну унаартыллар, ыал буолбут олохторун саамай дьоллоох күнэ. Сырдык кыыдьылаах, от күөҕэ харахтаах, икки киһи атахтаһыннара уурбут курдук хойуу, толбоннурар хаастардаах, тоторкой имнэрдээх маҥан сирэйдээх, үрдүк субуркай мурунаах, нарын уостардаах, уһун, дьылыгыр уҥуохтаах, намчы быһылаах-таһаалаах кыыһы туналы маҥан байбаралаах былаачыйата өссө кэрэтитэр-тупсарар. Кыыс эмискэ уоллаан нэс баайсан, курбачыс гыннат, уһун суһуоҕа такымыгар охсуллан, илиилэрин даллаппыттыан кыталыктыы кыыталлыбыйан, дьэрэгэй тэбэн сүүрэ турда. Мохсоҕол буолаачы Дьөгүөр модьу-бөҕө көрүҥнээх, үрдүк, көнө уҥуохтаах уол. Кылгас хара баттахтаах, хойуу, хара хаастардаах, сытыы, хап-хараҥа чоҕулуччу көрбүт харахтаах, сүһүөхтээх хоҥкуорар мурунаах 15 сааһтаах эр бэрдэ сүр түргэнник сүүрэн кыталык кыыһы ситэ баттаата, сымнаҕас, уп-уһун нарын тарбахтарыттан илэ хабан ылла. Иккиэн илиилэриттэн сиэттиһэн үрүҥ күнү кытта тэҥҥэ күлэ-мичилийэ эрчийдилэр, үөрдүлэр-көттүлэр. Оҕо саастарын оонньууларын дуоһуйуохтарыгар диэри оонньоотулар-көрүлээтилэр.

Элбэх да дьыл илим хотоҕоһунуу устан ааста. Ийэ дойдуларын, бэйэлэрин кэмнэрин олоҕуттан сарсын сарсыҥҥаа өйөһөн олорон кэллилэр.

ТӨРӨӨБҮТ АЛААСТАН АРАХСЫЫ

Хаппыт лабаалардаах, баараҕай хатыҥ анныгар саһырбыт, күрүс саастаах ыллыбыт Балбаара уонна Дьөгүөр кууспутуһан тураллар. Хара, бакыгыр лабаалар кинилэри түүрэ харбаан ылыах айылаах үөһэттэн санныылыыллыбыттар. Кэрии тыа күөх нуолур мутукчата тохтон, хараара күлүгүрэн кэстэрэ киһи кутун-сүрүн баттыыр. Кырдал, хонуулар, буоруннан көрөн сытар. Сотору төрөөбүт алаастарыттан араххан билбэт хоту дойдуларыгар Салык булдутар дьиэ кэргэнинэн улаатт аттаналлар. Төрөппүттэри ордук бэс оҕолоро, аҕыс быыкаа сиэннэрэ, кийииттэрэ, иитэр кыыстара 12-лээх Аанчык мунчаардаллар. Арай эрэллэрэ улахан уоллара, күүстээх, үлэни кыайар Мэхээлэ эрэ. Дьөгүөр кэргэнин түөһүгэр ыксары кууһан ылла, муҥура суох таптыыр төрөөбүт алаастарыттан арахсалларыттан иккиэн да олус хараасталлар, уйадыйаллар. Дьөгүөр эр хаанын киллэринкэ, кэхсүн этитэ.

"Билиҥҥи олох ханна баҕарар ыарахан. Кыттаан оҕолорбутугар хараххыт уутун көрдөрүмүөх, намчы уйулҕаларын, куттарын-сүрдэрин харыстыах. Бэйэбит мөлтөөн, айманан бардахпытына, кинилэр иэдэйиэхтэрэ, ытаһыахтара. Онон олох бэйэ бодобутун тардына сылдьыахха. Алааспыт халлыга барахсан, биһигини арчылаа дуу, араҥаччылыы турар. Этэҥҥэ эргиллэн кэлиэхпит. Хайаан да! Күөх лабаатынан айхаллыы көрөөр",-диэн Балбаара көрдөстэ. Күндүтүк саныыр хатыҥнарын аттыттан төрөөбүт алаастарын буорун түөрэн, сиидэс салпыйаҕа ыллылар. Төрүт буор аспат алаас ахтылҕанын мүлүрүтүө, олох моһолуттан араҥаччылыа диэн эрэнэллэр.

СЭРИИГЭ АТААРЫЫ

Кыра Балбаара соҕотох уола Баһылай-18 сааһын туолан сэриигэ ыҥырыллар бэбиэскэни тутта. Аҕалара тыаҕа сырыттаҕа, туох да астара суох. Уйбаанчык биирэ улааппыт, оонньообут, кустаабыт, куобахтаабыт таайын хайаан да өйүүлээн ыытарга быһаарынна. Күнүстэ мортуойдоото, астаата, тириилэрин хатарда. Хата икки сыл балыс иитиэх балта Аанчык көмөлөстө. Тириилэрин маҕаһыыҥҥа туттаран, харчыланан ас бөҕөтүн ыллылар. Көрсүө, наҕыл Аанчык төгүрүк сирэйэ үөрэн эбии төгүрүйдэ. Аймах-билэ дьонноро остуол тула олорон чэйдээтилэр, баҕа санаа, алгыс бастыҥын эттилэр. Ийэтэ Баһылайы уонна Уйбаанчыгы хардары-таары сыллаталаата, ис-иһиттэн чэпчээн, үөрдэ-көттө. Бары Уйбаанчыгы хайгыыллар. Баһылайы өйүүлээн сэриигэ атаардылар.

КӨҺҮҮ ЭРЭЙИН-МУҤУН БИЛБИТТЭРЭ...

Аас-ачык, ыар көһүү бастакы сыллара этилэр. Таҥаспыт кэстүбэтэ, ас диэн суоҕа. Оҕолор уу-судураан, түүнэ сух хааһыттан дьүдэйэн, ыалдьан барбыттара. Балбаара оҕолоругар алаастарын буорун сыттатан, санааларын өрө көтөрөрө. Соҕотох ыһаҕа Эрэйэчик уолла, турбат гына ырда. Ыксаан дойдутун буорун мунньутар үҥүлүттэ. Ыһаҕа ойон турда, иҥсэлээхтик сыттырҕалаата, тылынан бэркэ амтаһыйан алаас буорун салаата. Сүөһү да дойдутун ахтар эбит диэ санаата Балбаара. Хата ахтылҕанын таһаарда диэн үөрдэ.

Төрөппүттэрэ кыра уолларын Сиэнньэни удьуорбутун ууһатыа диэн харыстыыллар, хатаҕалаан аһаталлар да, ол тук буолбат, дэлби ыарыйда, ырда. Өрөбүллэргэр убайа кэмпиэт сыыһа аҕалар, наар бырааттын аһынан сүтэ сылдьар. Өрүү оҕолорго ааххыт киниэтиттэн сэхэргиир, остуолга хабылыктатар, тыксааннатар. Сарсыарда дьонноро бары муҥхаҕа бараллар, киэһэ хараҥарыыта кэлэллэр. Биирдэ кийииттэрэ Настаа муҥхаттан хаана тоҕо түһэн, суорҕан-таллах киһитэ буолан кэллэ. Ийэлэрэ көөс ньуоскаларын, киэргэллэрин быыкаа балыкка, бурдукка, экэ атастаһан оҕолорун, кийиитин атахтарыгар туруорда. Түүн хоонньоҕо сытан кыра уола дэлби муҥкуйар. "Ийэ, дойдубутугар барыахха айыҥ, ааттаһабын, кэрдийбүт, сарсын барыаҕыҥ",-диэ-диэ ытаахтыыр. Ийэ сүрэҕэ ыарыылаахтык үүйүллэр.

Ыргыган, ыарыһах Настаа ыарыһах уолу көрөттө. Оҕо эрэйдээх үүт-ас көрдөөн, быыкаа айаҕын оппотон "мэм-мэм" диэ-диэ күнү быһа нэрийэ-нэрийэ ытыыр. 9 саастаах оҕоһут адьыйэ хайдыыр да кыаҕа суох, сылаархай ууну иһэрдэн көрөөхтүүр. Настаа оҕотун аһылыгын тэҥҥэ ылаахтыыр. Сыахайдыган оонньуу сылдьар 4 саастаах Настя куттанан тэҥҥэ ытаһан барар. Күнүнэ ингинник, оҕолор кэнники эл-дьаал буоллулар. Көһүү кыһарҕаннаах сылларыгар оҕолор барахсаттар тыыннаах, чэгиэх балаҕаныгар ытаһа олорон төһө эрэ сылаас нэримэ дьиэлэрин, төрөөбүт дойдуларын ахтыбыттара, оҕотук уйулҕалара кэһиллэбитэ. Дьоруобуйалара мөлтөөбүтэ буолуо!!

-Бүгүн төрөппүттэрэ оҕолорун эрдэ уһугуннардылар. Оҕо ытаабыт, уу-чуумпу. Дьөгүөр таһырдьаттан кыра хаптаһын сыыстарын киллэрдэ, быыкаа хоруоп оҥорон оҥордо. Оҕо эрэйдээх сыттыгын анныгар алаас буорун эбэтэ аҕыйан уурда; талах ыһаҕы укта. Сарсыарда оҕолорго көрдөрөөккө, тура иликтэринэ, кистиирэ суһаластылар. Дьөгүөр сарсыарда эрдэ турда. Ыар санааҕа баттатан олордо. Уола Мэхээлэ ханна сэриилэһэ сылдьара биллибэт. Күтүөтэ Сэмэн Васильев Москва анньытан бииргэ суруйбутунан малыйда. Кырдьаҕастар, кэргэнэ Аана барыларыгар кэтэһэллэр да.. Кинилэр хаһан билиэхтэрэй? Бастээхэ боройкут кэтэһэн тоҥохата сырыттахтарына, Сталинград куорат иһин кырыктаах кырсыһыыга Сэмэн хорсуннар алҕас өлбүтүн, көмүс уҥуоҕа өлүү хараллыбытын. Дьөгүөр уол оҕотун сүтэрбитэ, сиэнин кистиирэ ыарахан. Кини быыкаа хоруоп сыаһын хоннуоҕу кыбынан тахсан барда. Кыра Сиэнньэ уһуктан, аҕатын кэнниттэн көрөн хаалла.

Кыһаанах саналлаах, олохсо дуулаҕа дьүлүүрдаах, тыйыс тулуурдаах, киэҥ көҕүстээх, ыһыыр толкуйдаах буолан көһүү алдьархайын тулуйбуккут, сахам дьоно барахсаттар!!!

СЫРДЫК ДЬОРО КҮННЭР

1943 сыллаахха Уйбаанчык ЧПУ-га үөрэххэ киирбитэ төрөппүттэрин сүргэлэрин, санааларын өрө көтөхтө. Уол үөрэҕэр үчүгэй, элбэх доҕоттордоох. Үһүр Өлөөккө Дирингэ тиийэн, саҥаһыгар Балбараҕа ыалдьыттаабыта. Мааныланан куобах этэ, миинньигэс кэһии бөҕө амсайбыта. Кыра Балбаара истээх уткулук, ыстаан, саҥа сарыы этэрбэстигэн кэһии уурбут, Уйбаан үөрүүтэ улахан, саҥаһын кууһан, сыллаан ылла. Устудьуоннар Саҥа доруобиэттэн аллараа остолобуойга киирэн эбиэттииллэр. Ахсыынньы аамдаам тымныы күнэ. Хаппыыста миинин кытта биир быһыы хара килиэп эрэ нуормалаахтар. Уол аһаан бүтэн, ЧПУ-га ыстанна. Арай Мурун-Тыымпыта анныгыан, куолга биир киһи "Абыраан!" диэ-диэ хаһыытыы сытар, сатаан турбат. Уйбаан сүүрэн тиийбитэ устудьуон Макаров тоҥон, ыалдьан хайдах да уйуттар кыаҕа суох. Туруора сатыыр да, сууллан турар, кыайбат дуҕаны. Чугаһынан кэл да, киһи да кэстүбэт. Чугастыы училище диэн тэбинэ. Уолу салааскалаах уолаттар тиийэн таһаарбыттар. Уйбаан көрүдүөр устун хааман истэҕинэ, үрдүкү куурус үөрэнээччитэ Иван Савин кэнниттэн кэлэн санныгар таптайда: "Молодчага оҕорун!" Уйбаан соһуйан хантайан көрдө. "Киһини өлүүттэн быыһаабыккын, хорсун быһыы",-диэтэ. Уол дириҥ, киэҥ билиилээх, убаастыыр кэрэр аҕа киһитэ хайҕабытыгар астынна, илин тутустулар (Уйбаан сааһа 16, уҥуоҕунан да кыралара).

Кыыстара Груня Кэбээйигэ колхозтан 1 Сиэттэҕэ, Кукуйга учууталлаан хамнастанан, олохторо көнөн барбыта. Өрөбүллэргэр эдьиийдэрэ кэлиэҕинэ дьоро киэһэ үүнэр. Барыларыгар кэһиилээх: кырачааннарга солко диэтэ. Сиэнньэҕэ тэтэрээт, харандаас, барыларыгар минньигэс кэмпиэт, курупчаакы бурдук. Түргэн туттунуулаах Балбаара алаадьы тиэстэтэ баламмиир, Дьөгүөр курааннах маһынан көмүлүөк оһоҕу толору оттор. Уот маһы өрө салыыр, сылаас, сырдык уотунан балаҕан иһин сырдатар, оһох суоһуттан тула сылыйа түһэр. Дьоро киэһэ үүммүтүттэн аал уот чачыгырачы күлэр-үөрэр курдук. Ийэлэрэ таҥаһыгар хобордооҕу ууран, анныгар кыһыл чохтору тарыйан, алаадьы бөҕө астыыр. Кыра Настаа эдьиийдэрэ үөрэппит ырыатын ыллыы чаҕылыйар. Эбэтэ алгыс, былыргы ырыаларын "оҕом кыыһахтаах куоластаах" диэн хайҕыы-хайҕыы үөрэтэччи.

Саамай кэтэһиилээх Ороһуоспа киэһэтэ дьэ кэллэ. Эбээ Балбаара үрүҥ көмүс тардыы таҥаратын иннигэр чүмэчи бөҕөтүн уматан туруортаата. Сэттэ кустук эгэлгэ өҥүн араатыныы сырдык, чаҕылхай сардаҥалар саҥардыы тула ыһылла түһэллэр. Аптаах, дьикти түгэн! Бары оҕо көтөхпүт Сибэтиэй Богородицаны абылаппыттыы көрөллөр. Балбаара малыыныатын өйдөөбөттөллөр да, оҕолор истэллэр. Бары остуол тула олороллор, дэлэй аһы үөрэ-көтө аһыыллар. Ийэлэрэ Балбаара Быйылаҕы олордохторуна Ороһуоспаҕа сылдьыах атынан Дьөгүөрдүүн маскараттаан, аттарын киэргэлэн Уорҕаҕа көтүтэллэрин, онно ыаллара дьоһуннаммыттарын, көрүлүүлэрин кэпсээн күлсэллэрэ. Үрдүк улахан кириэстээх Уорҕа таҥаратын дьиэтигэр көмүс таҥаралар мөссүөннэригэр чүмэчи уматан туруоралларара эбитэ үһү. Таабырыннаһыы, остуоруйалааһын, кэпсээн саҕаланар. Үөрүү-көтүү, күлсүү-салсыы бөҕө буолла.

Учаҕыйан сырдык, дьоро киэһэ! Төрөөбүт буорум араҥаччылаан, эһиэхэ үөрэ-көтө олороругут үөрэбин!

М. ФЕДОСЕЕВА.

Национальнай бырайыагы олохтоох киллэрии

"ДОРУОБУЙА" НАЦИОНАЛЬНАЙ БЫРАЙЫАК БИҺИГИ УЛУУСКА ХААМЫЫТЫН АНААРАН КӨРДӨХХӨ...

"Доруобуйа" национальнай бырайыак үлэтэ биһиги улууска тиһигин быспакка ыытыллар. Хас биирдии киһи, ордук орто саастаах дьон оҕотуттан, ынаҕыттан, сүөһүтүттэн, дьэтиттэн-уотуттан ордубакка биримэ булан көрдоруммэт, эмтэммэт буолан доруобуйа айгыраах ыына тэр, профилактическай,чинчийэр, эмтиир үлэлэрин түмүгэ үрдүк бырайыак олохтоох киллэрэ, бу ый бүтүүтүн туругунан анааран көрдөхтөр.

Улууспут үрдүнэн 17 нэһилиэк баарыттан 4 нэһилиэккэ фельдшерско-акушерскай пуун, 7 нэһилиэккэ фельдшерскэй пуун уонна 6 элбэх нэһилиэктээх нэһилиэктэргэ бальыһалар баалларе. Улуус үрдүнэн уопсайа 13 участковай терапевт бырааг, 10 участковай педиатр бырааг, 2 уопсай практика бырааһа, 23 участковай сиэстэрэ толору состааттаах үлэлии олороллор.

Национальнай бырайыак чэрчитинэн диагностикальыыр оборудованиелар улуус үрдүнэн аҕыйаҕа суох ылыллыбыылар. Ол курдук 1 №-дээх лабораторнай оборудование 5 устуука кэлэн, 5 тустаах киһи үөрэнэн, номнуо бу тэриллиэн 38086 киһи туһанна. Онтон 4 №-дээх эмиэ лабораторнай оборудование 12 устуука кэлэ, маны үлэҕэ таһаараҕа 20 киһи үөрэнна. Үстүү маныык оборудование Мыйыдаҕайы, Дириҥ, Мутудай, Алаҕар нэһилиэктэригэр туруорулунна. Улууска киирбэккэ, хаһыат уочараты аһарбакка олохтоохтор миэстэтигэр анализ туттарар буолан үөрүүлэрэ улахан. Маны таһыынан Электрокардиограф МАС-500" оборудование туруоруллан 490, "3-х канальный электрокардиограф" оборудованиеҥан 2328, "Электрокардиограф 3-х, 6-ти канальный" оборудованиеҥан 14, "Фиброгастроскоп" комплетыынан 7 киһи туһанан, ыарыытын быһаатталан, диагноз туруоттаран доруобуйаларын чөлүгэр түһэрии үлэтигэр ананан сылдьаллар.

Маны тэҥэ 2006 сыл улуустааҕы кини бальыһаҕа икки "Газель" массыына анаммыта. Бу туһунан биһиги сиһилии массыыналар саҥа бастакы айаннарыгар турунууларын 2006 сыл күһүнүгэр суруйбуппут.

Биһиги улууспут бырайыак хаамыытын тэтимнэн профилактикальыыр, сэрэтэр үлэҕэ эмиэ сиппиҥнэхтик үлэлэтэ. Ол курдук улахан дьоҥҥо Гепатит вирус утары вакцинацияны 2442 киһи (100%), краснуха утары вакцинацияны быыаннаммыт 1323 киһиттэн 1127 киһи (85,1%), полиомиелит утары вакцинацияны 6 кииттэн 5 киһи (83%) ылла. ВИЧ инфекцияҕа 985, Гепатит "В" 1229 киһи доруобуйата чинчилиннэ уонна Гепатит "С" ыарыыта 896 киһи анализ туттарда. Маны таһыынан саҥа төрөөбут оҕолор доруобуйаларын чинчийэн көрүү тохтоло суох ыытыллар.

Быйыылыттан 35–45 саастарыгар диэри үлэлиир дьоҥҥо булгуччулаах эбии диспансеризация (доруобуйаны чинчийэн көрүү) киирбитэ. 2007 сыл 1260 киһини көрүү түмүгүнэн доруобуйаларын туругунан 5 бөлөхтөө араараан көрдүлэр. 1 бөлөхтөө – 18,6%, 2 бөлөхтөө – 11,3%, 3 бөлөхтөө – 67,2%, 4 бөлөхтөө – 2,8% киһи киирдэ. 5 бөлөхтөө – киһи киирбэтэ.

59 киһи саҥа ыарыытын быһаатталда. Доруобуйаны чинчийии сүрүннүк дьон туох ыарыыттан ыалдьарын быһаарда. Ол курдук сүрэх-тымыр,дьэрбэ уонна хабах-бүөр ыарыылара ордук булулунна. Диспансеризациялааһынҥа билиҥҥи туругунан 7 тэриллэ дуогабардаһан дьоҥҥо көрдөрөр, бу үлэ барарыгар уопсайа 238680,00 солкуобай коруллубут.

Билиҥҥи оҥ күүтэр уонна төрөөбут дьахталларга суумалаах сертификат көрүлүөр буолбута. Сертификат сорох харчыта дьахтар көрдөрүммүт гинекологическай консультацияҕа, ордута дьахтар төрөөбүт отделениетыгар көнөр. Маннан сиэттэрэн дьахтар хайа бальыһаҕа көрдөрөрүн, төрүүрүн, оҕотун доруобуйатын чинчийтэрэрин бэйэтэ быһаарар буолбута. Бу сертификат хамсааһынынан киирбит үп уопсайа 1572723,0 солк. тахсыбыт. Маннан 590680,90 харчы үлэйиттэргэ хамнас быһыытынан бэриллибит. Онтон 53922,55 харчы чинчийэр үлэҕэ ананан ылылыыбыт матырыйаалларга, оборудованиеларга барбыт.

Анаарыы түмүгүн көрдөххө, улууспут кини бальыһата нэһилиэннэ барыы аранатын кытта дьаныардаах үлэни ыытыта көстөр. Олохтоох нэһилиэннэ бэйэни көрдөрөн, ыарыы булуллан, эрдэттэн эмтэнэн чөл туруктаах буолууга дьулуһаллар. Доруобуйаҕа буоруулаах үлэҕэ сылдьар үлэйиттэр бойоларын харыстаан кыахтанан, өссө да көдьүүстээхтик үлэлэһэргэ түһүнэллэр.

Айталина АДАМОВА.

ХАРЧЫ - БЫРЫҺЫАН - ХАРЧЫ

Олох суолун буллаҕына дохсуннук сайдар. Уонча эрэ сыллаҕыта этэ диэн, билиҥ, дьиикэй рынокка киирии саҕанаҕы кэм аны суох. Холобур, билиҥи үлэлиир киһи хамнаһын ахсар. Өссө кыаҕынан көрөн, араас суол талбыт бааннарыгар уурдарыан уонна онтутар бырыһыан ахтарыан сөп. Бу соторуутааҕыта киин телевидениеҕэ биллэрбиттэриэн, бааннарга уурдарааччы дьон ахсаана элбии турарын таһыынан, уурдарыылара 15 бырыһыаныын улаатыыт. Сөп эҥэ, олох-дьаһах төһөнүн туһаар да, дьон ирдэбилэ соччонон үрдүүр. Бааннарга сыһыан биир оннук.

Улууска быйыл ыам ыйыгар аҥыллыбыта тэҥүрүк сылын туолбут Алларааа-Бэстиэхтээҥи аһаҕас акционернай коммерческай "Алмаасэргиэнбаан" Чурапчыгааҕы эбии офиһын үлэтэ республикаҕа биир бастыҥнар ахсааннарыгар сылдьар. Бу офиһы банковскай үлэҕэ оскуолаах Г.И.Филиппова салайара эмиэ элбэҕи этэр. Оҥу баан нэһилиэннэрэ онгорор онтото күннэтэ кинэн иһэрэ көрдөрөр. Быһата, харчы уурдарыытыттан саҕалаан, дойду араас бааннарыгар төлөһүүлэри (холобур, кредиттэ), харчыны переводтары онгоруохха сөп. Этиллибити чинэтэр сыалтан, бүтүн эйэни болҕомтоҕутун баан онгорор түөрт суол көрүүгэр туһаайабыт.

Бастатан, соҥун, ол эбэтэр саҥардыыныыта киирбит өгөлөөтүн саҕалыахха. Итиэнэ "ОБРАЗОВАТЕЛЬНАЙ" уурдарыы. Бу иккэ сүрүн сыала уурдарыыны улаатыннаран, ол эбэтэр муннаан иһэрэ интэриэстиир. Маны мунньуллар хаһыатал да диэххэ сөп. Холобур, баанта бастаан угуллар усунуос альын кэмэйэ 1000 солк. уонна онтон хаалчаҕа суох улахан буолуон сөп. Киллэриллибит усунуос (уурдарыы) сыллааҕы үүнүүтэ 10 бырыһыан, үс сыала 11 бырыһыан. Манна эбии уурдарыы кварталынан онгоһуллар. Ол эмиэ 1000 солк. кырата суох буолуохтаах. Оттон сыл аҥарыгар эбии уурдарыыта ону кварталыаан ый ахсын 300-түү солк. киллэрэн толоруохха сөп. Иккиҥнэн, өссөтө уурдарыы ыйыллыбыт болдьоор бүтэр түбэлтэтэр ону ылбатаххына, бу мунньуллубут харчы сирэй счекка хаалан бырыһыана бу кэмнэҕи усулуобуйа ставкатынан салгыы аҕыллар. Оттон төгүрүтүн, дуогабарга ыйыллыбыт болдьох иннинэ харчыгын устар буоллаххына, бырыһыана уонна уопсай төлөбүрэ "Пополняемый" диэн уурдарыы ол кэмнэҕи ставкатынан онгоһуллар. Уурдарыылары уу харчынан эбэтэр атын да төлөһүүнэн (наличный и безналичный) устарыан кэҥүл.

Баар уонкай усулуобуйаҕа:

1. Уурдарыы болдьоор бүттэҕинэ, манан туһаммыт хас биирдии кииһэхэ "VISA Electron" диэн пластиковай карта бэриллэр.

2. Депозит болдьоор бүттэҕинэ уонна өскөтө ол ылар харчыт суммата үөрэх сыллааҕы төлөбүрүгэр тиийбит түбэлтэтигэр, баан уурдарааччыта онгорор усулуобуйатынан, эбиэхэ итти эрдэ баар счеккынан кырата икки сыла кредитиэн туһанар кыах бэриллэр.

Эмиэ мунньуллар "РАНТЬЕ" уурдарыы. Уурдарыы быһыллыбыт лимит быһыытынан 50 000 солк. туһүө суохтаах. Бастакы киллэрэр усунуоһун эмиэ итиччэ. Биир сыллаҥ уурдарыыта 10, балтараа сыллаҥ 11 уонна икки сыллаҥ 12 бырыһыан эбиллэр. Бырыһыан эбиллиитэ хас ый ахсын "Пополняемый" диэн уурдарыыҥа эбэтэр "Алмаасэргиэнбаан" пластиковай картатыгар киллэриллэр. Уурдарыы дуогабардаах болдьоор туолбутун кэнэ, ону устуоруйа ааҕыллар. Оттон төгүрүтүн, дуогабарга ыйыллыбыт болдьох иннинэ харчыгын устар буоллаххына, бырыһыана уонна уопсай төлөбүрэ "Пополняемый" диэн уурдарыы ол кэмнэҕи ставкатынан онгоһуллар. Уурдарыылары уу харчынан эбэтэр атын да төлөһүүнэн (наличный и безналичный) устарыан кэҥүл.

1. Уурдарыы болдьоор бүттэҕинэ, манан туһаммыт хас биирдии кииһэхэ "VISA Electron" диэн пластиковай карта бэриллэр.

2. Депозит болдьоор бүттэҕинэ уонна өскөтө ол ылар харчыт суммата үөрэх сыллааҕы төлөбүрүгэр тиийбит түбэлтэтигэр, баан уурдарааччыта онгорор усулуобуйатынан, эбиэхэ итти эрдэ баар счеккынан кырата икки сыла кредитиэн туһанар кыах бэриллэр.

Эмиэ мунньуллар "РАНТЬЕ" уурдарыы. Уурдарыы быһыллыбыт лимит быһыытынан 50 000 солк. туһүө суохтаах. Бастакы киллэрэр усунуоһун эмиэ итиччэ. Биир сыллаҥ уурдарыыта 10, балтараа сыллаҥ 11 уонна икки сыллаҥ 12 бырыһыан эбиллэр. Бырыһыан эбиллиитэ хас ый ахсын "Пополняемый" диэн уурдарыыҥа эбэтэр "Алмаасэргиэнбаан" пластиковай картатыгар киллэриллэр. Уурдарыы дуогабардаах болдьоор туолбутун кэнэ, ону устуоруйа ааҕыллар. Оттон төгүрүтүн, дуогабарга ыйыллыбыт болдьох иннинэ харчыгын устар буоллаххына, бырыһыана уонна уопсай төлөбүрэ "Пополняемый" диэн уурдарыы ол кэмнэҕи ставкатынан онгоһуллар. Уурдарыылары уу харчынан эбэтэр атын да төлөһүүнэн (наличный и безналичный) устарыан кэҥүл.

Баар уонкай усулуобуйаҕа:

Бастакы киллэрэр усунуоһун эмиэ итиччэ. Биир сыллаҥ уурдарыыта 10, балтараа сыллаҥ 11 уонна икки сыллаҥ 12 бырыһыан эбиллэр. Бырыһыан эбиллиитэ хас ый ахсын "Пополняемый" диэн уурдарыыҥа эбэтэр "Алмаасэргиэнбаан" пластиковай картатыгар киллэриллэр. Уурдарыы дуогабардаах болдьоор туолбутун кэнэ, ону устуоруйа ааҕыллар. Оттон төгүрүтүн, дуогабарга ыйыллыбыт болдьох иннинэ харчыгын устар буоллаххына, бырыһыана уонна уопсай төлөбүрэ "Пополняемый" диэн уурдарыы ол кэмнэҕи ставкатынан онгоһуллар. Уурдарыылары уу харчынан эбэтэр атын да төлөһүүнэн (наличный и безналичный) устарыан кэҥүл.

Баар уонкай усулуобуйаҕа:

1. Уурдарыы болдьоор бүттэҕинэ, манан туһаммыт хас биирдии кииһэхэ "VISA Electron" диэн пластиковай карта бэриллэр.

2. Депозит болдьоор бүттэҕинэ уонна өскөтө ол ылар харчыт суммата үөрэх сыллааҕы төлөбүрүгэр тиийбит түбэлтэтигэр, баан уурдарааччыта онгорор усулуобуйатынан, эбиэхэ итти эрдэ баар счеккынан кырата икки сыла кредитиэн туһанар кыах бэриллэр.

Эмиэ мунньуллар "РАНТЬЕ" уурдарыы. Уурдарыы быһыллыбыт лимит быһыытынан 50 000 солк. туһүө суохтаах.

Хоту көһөрүллүү 65 сылыгар

БАРЫ АЧЧЫКТААБЫППЫТ

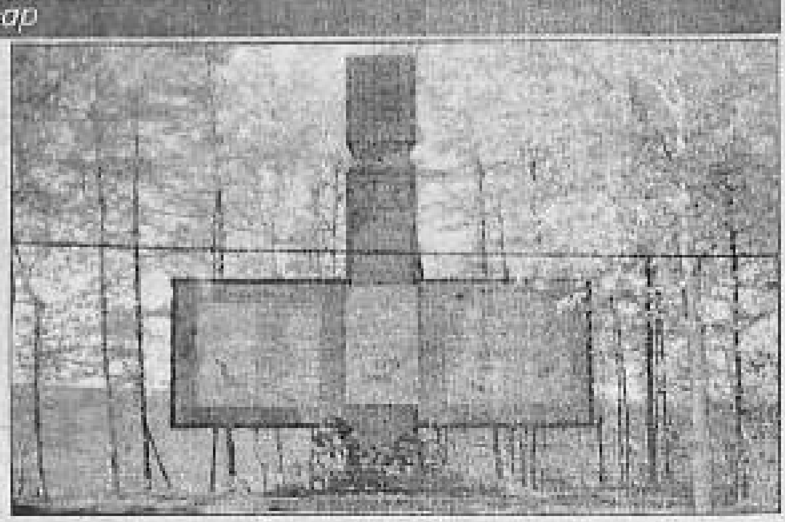

Балаҕан ыйын 5 күнүгэр Кэбээйи улууһун киинигэр Сангаар бөһүөлэгин олохтоохторун, улуус ветераннарын сүбэтин председателин Владимир Иванович Дьяконовы, улуус кырдьаҕастарын сүбэтин председателин Афанасий Степанович Ильиновы көрүстүм. Көрсүһүүм сыалынан улууспутугар хоту көһөрүллүү 65 сылынан, бачча кэлбиччэ, олохтоох кырдьаҕастар тылларын-өстөрүн истэн барыахха диэн этэ.

Владимир Иванович Дьяконов 1992-2002 сылларга Кэбээйитээҕи балык собуотун директорынан үлэлээбит. Кини кэпсиир: "Көһөрүллүү 60 сылынан боппуруоһу ветераннар сүбэлэригэр көрбүппүт. Салгыы поисковай үлэни ыытыахха, Таас Тумуска, Аппаайыга өйдөбүнньүк бэлиэ туруоруохха, ити дьаһалларга Правительствоттан үптэ харчыта туруорсуохха диэн ис хоһоонноох суругу дьаһалтаҕа туттарбыппыт. Республикатааҕы Ветераннар Сүбэлэрэ биллэрэринэн балаҕан ыйын 20 күнүгэр Правительство уураага тахсыахтаах, ону күүтэбит. Чурапчы көһөрүллүүтүн кыттыылаахтарыгар өйдөбүнньүк паамятынньыктар манна Сангаарга 1997 сыллаахха, Мукучута Бадьан диэн сиргэ 2005 сыллаахха туруорулубуттара. Сыл аайы Кыайыы күнүгэр венок уурабыт.

Билигин улууспутугар 7 көһөрүллүү кыттыылаахтара бааллар: Сангаарга-Любовь Николаевна Гоголева, Матрена Егоровна Христофорова, Прасковья Егоровна Захарова, Надежда Николаевна Сметанина, Анна Иннокентьевна Варламова. Кэбээйигэ-Дмитрий Афанасьевич Федотов, Сиитэҕэ-Акулина Ивановна Обутова.

Мин тус бэйэм көһөрүллүүгэ кэлбит чурапчылар тустарынан ийэм Ульяна Ивановна Дьяконова кэпсээниттэн билэбин. "Үчүгэй баҕайы дьон этэ" диирэ. Балыксыттар олорор дэриэбинэлэрэ Кальвица этэ. Колхоз председателинэн Герасим Дмитриевич Гуляев үлэлиирэ. Мин ийэм уонна Аксинья Алексеевна Захарова (Өксүү), Феодосия Алексеевна Гуляева-1 (Садуөччүйэ) ити колхуос чилиэннэрэ, Григорий Алексеевич Азаров балык биригэдьиирэ этилэр.

Лунха үрэҕиттэн Пятилетка колхуоска эмиэ чурапчылар кэлбиттэрэ, онтон балык собуотугар Таас Тумуска киирбиттэрэ. Онно мин өйдүүрбүнэн Масеаев аҕатыныын, Макаровтар бааллара. Таас Тумуска билигин биир эрэ ыал олорор, көһөрбүттэрэ."

Александр Степанович Ильинов ахтыытыттан: "Мин Куокуйтан төрүттээхпин. Чурапчылары 1942 сыллаахха күһүн Таас Тумуска аҕалан кумахха сүөкээбиттэрэ. Олохтоохтору сэрэтии, бэлэмнээһин диэн суоҕа. Нэһилиэк оройуон кииниттэн сэттэ көстөөх сиргэ баар буолан, сылдьыһыы суоҕун кэриэтэ этэ. Сорохтор Таас Тумустан тоҕус километр ыраах Пятилеткаҕа хаалбыттар. Ол хаалбыт дьон күһүнү бэрт эрэйинэн туораабыттар. Алдьархайдаах үлэһит дьон буолан, хотон, хаһаа курдук дьиэ туттан кыстыыр гына бэлэмнээмиттэрэ. Онно миигиттэн түөрт сыл аҕа Григорий Иннокентьевич Азаров олорбута. Кинилэртэн сорохторо 2 километрдээх Аллаайы диэн сиргэ дьиэ туттан кыстаабыттара. Георгий Ионович Захаров диэн манна райкомга, Уус-Майаҕа народнай хонтуруолунан үлэлээбит, улуус Бочуоттаах гражданина 1978 сыллаахха кэлэ сылдьыбыта. Онно миэхэ: "Мин дьонум онно сыталлар, уһуохтарыгар бэлиэ туруоруом этэ",-диэбитэ. Сайын кэлэн Аппаайыга манна көмүүттэрэ диэн, уот сиэбит сиригэр кириэс туруорбута. Сирин адьас чуолкайдык өйдүүр эбит. Кини оччолорго Кэбээйигэ интернакка олорон 7-с кылааска үөрэнэ сылдьара үһү.

Куокуй нэһилиэгин киинигэр "Октябрь уота" колхуоска Арҕас диэн сиргэ Чаачыгый колхуос дьонун аҕалбыттар. Онтон Таас Тумуска балыктатаары Аалгымаҕа базалаан олохтообуттара. Оччолорго чурапчыларга холоотоххо, биһиги хаалыыбыт улахан эбит. Хаарыс солко таҥас, иһит үчүгэйин онно көрбүппүт. Онтукаларын мэйдээһэллэрэ. Интернакка чурапчылары эрэ ылаллара. Миигин кытта Макыс диэн уол баара, иккиэн тулаайахпыт, кини аҥардас ийэлээх. Биир күн мин хоһооннааҕа туран охтон хаалбытым. Үчүүталым Дария Дмитриевна Павлова иккиэммитин интернакка ылларааары тыл көтөхпүтүн, директор Захаров: "Миигин хаайыыга уктараары гынаҕын дуо, көһөрүллүү эрэ оҕолорун ылабыт",- диэн аккаастаабыта. Ол гынан баран төрдүс күнүгэр миигин интернакка ылбыта. Онон тыыннаах хаалбытым, Макыс аччыктаан өлбүтэ.

Чаачыгыйдарга Пермяков диэн үчүгэй баҕайы таҥастаах, тыллаах-өстөөх председатель баара. Биһиги колхуоспут председателин Николай Николаевич Тимофеевтыын кэпсэтэллэрэ. Эмиэ чаачыгыйдарга Матвей Ионович Березкин оччолорго 6-7 кылааска үөрэнэрэ. Ол киһи 60-с сыллардааҕа Нуорҕанаҕа кэргэним дойдутугар бара сырыттахпына барыларын өйдүүр этэ. Кини кэпсииринэн, туох да атааннаһыыта суох эйэлээхтик олорбуттар үһү.

Кальвицка-Арҕастан үс көстөөх сиргэ сайын эдьиийим аахха барарым. Кинилэр балыктыыр буолан талонунан хаачылыылаахтар этэ. Кыһыннары бурдук сииллэрэ. Кальвица колхуоска Петр Алексеевич Гуляев диэн булчут оҕонньор көмөлөһөн дьону быыһаабыта диэллэрэ.

Сулар диэн сиргэ түспүттэри маннааҕы председатель Герасим Григорьевич Гуляев муус турбутун кэннэ бэйэтэ киирэн олохтообута. Кинилэр тахсан балык артыалыгар холбоһон аччыктаабатахтара. Аппа кэннигэр саһыл фермагыгар дьиэ туттубуттара. Чурапчылары үчүгэй үлэһит, туттуулаах дьон диэллэрэ. Сорохтор манна олохсуйан хаалбыттара: Иннокентий Бояканов (Бояконов буолуон сөп, авт.) диэн олохсуйбут, оҕо ойуун диэллэрэ, Аксинья Николаевна Гуляеваны-Улахан Өксүүнү кэргэн ылан олохсуйбута. Семен Собакин Кальвицка приемщигынан үлэлээбитэ, эмиэ Кэбээйигэ хаалбыта, өлбүтүн кэниэ кэргэнэ көспүтэ, оҕото суоҕа.

Саас балык тахсыар диэри биһиги алдьархайдык аччыктаабыппыт. Аңдаатары бэрсиһэн сиирбит."

Түмүгэр, чурапчылары көһөрүллүү алдьархайын сүрүн биричиинэтэ хойутаан көһөрүллүү (саатар атырдьах ыйыттан саҕалаабыттара буоллар), суол-иис, сибээс суоҕунан олохтоохтору сэрэтии, бэлэмнээһин үлэтэ барбатаҕын ветераннар бэлиэтээтилэр.

Кистээл буолбатах, 50-60-с сылларга студенческай эйгэҕэ чурапчылар, кэбээйилэр икки ардыларыгар атааннаһыы баара. Ол көһөрүллүүнү билбэтэх ыччакка өйдөтүү үлэтэ ыытыллыбатаҕыттан буоллаҕа. Көһөрүллүүгэ сылдьыбыт дьон олохтоохтору олус истиҥник ахталлар. Олохтоохторго эмиэ аччыктааһын, өлүү баара. Ити сылларга олохтоохтортон 1800 киһи өлбүтэ.

Чурапчылары көһөрбөлөөхтөрө буоллар итинник алдьархай тахсыа суоҕа этэ диэн, Кэбээйи кырдьаҕастара кэпсээннэрин түмүктээтилэр.

В. ПОПОВА.

КУЗЬМИЧ ДОЙДУТУГАР ИҺЭР...

Уодаһыннаах, охсуулаах хоту көһөрүллүү Чурапчы оройуонун 7 нэһилиэктэрин симэлиппитэ, 5 оскуолатын малиппитэ, 2000 киһи сырдык тыынын быспыта, сүүһүнэн Чурапчылар республика араас улуустарынан, куораттарынан үрүө - тараа үрэллибиттэрэ, үтүөк - батаак, үтүргэнгэ-хабырҕаҥҥа да сылдьыбыттар үгүстэр.

Ол да буоллар.. Эдэр саастарыттан эрэйи - муҥу көрбүт Чурапчы дьоно барыны - бары сатыыр дьоһуннаахай дьоҕурдаахтар, булугас өйдөөхтөр, сэллүбүтү көннөрөр, кэлбэҕирбити күлүмнэтэр көмүс илиилээхтэр, көнө сүрүннээхтэр диэн алтыспыт дьоннор арбыыларын, ханыыласпыт дьон хайгыыларыттан атыны истибэккин.

Биир оннук киһинэн Михаил Кузьмич Ноговицын буолар. Кини 1930 сыллаахха ыам ыйын 13 күнүгэр, Чаачыгый хонуута ачаҕан бүрүллүүтэ, Алаҕар нэһилиэгин Ворошилов аатынан хаһаайыстыбаннай артыал тэриллэр дьылыгар күн сирин көрбүтэ.

Алаҕарга Ноговицыннар төрдүлэрэ кэлиилээх-барыылаах, сытыы-хотуу дьон эбиттэр. Ол курдук Михаил эһэтэ Семен Афанасьевич Ноговицын эдэр сааһыгар Бодойбонон, Булунунан, Дьокуускайынан сылдьан тутууга үлэлээбит улахан уус идэлээх киһи, Сэбиэскэй былаас буолбутун кэннэ дойдутугар ревком бэрэссэдээтэлэ буолан олордоҕуна, Ракитин генерал этэрээтэ кэлэн Мэнгэ управатын Тэнгүлүнү сэриилээн ылаары Чаачыгыйга хонон-өрөөн аасыттар эрээри, ревком Ноговицыны тоҕо эрэ тыыппатахтара үһү.

Михаил аҕата Кузьма Семенович Ноговицын аҕатын утумнаан улахан дьоҕурдаах уус киһи буолбута. Хоту Булуҥҥа "Туус Балык" диэн тэриллэҕэ үлэлээн баран, дойдутугар тахсыбыта. 1935 сыллаахха төрөөбүт Алаҕарыгар Ат Баһа диэн алаас илин баһыынааҕы өтөххө 4 ыанньыксыт сүөһүтэ киирэр кыстык хотонун оччотооҕу тыа сахалара билбэт, арочнай ыымынан маастардаан туттарбыта. Саҕаны, кэскиллээҕи оҥотторбут Кузьма Семеновичка ударник аатын иҥэрбиттэрэ, колхозтаах ударниктар Саха сирдээҕи историческай II-с слеттарыгар кыттар үрдүк чиэскэ тиксэрбиттэрэ.

"Ийэм Екатерина Лазаревна 1937 сыллаахха 1 га сири муннан эмиэ ударник аатын ылбыта, ону туоһулуур дастабырыанньата Кэбээйигэ тиийбитигэр баар этэ",-диэн кэпсиир хоту көһөрүллүү содулуттан төгүрүк тулаайах хаалан атын дойдута олохсуйар дьылҕаламмыт Михаил Кузьмич Ноговицын. Төрөппүттэрэ Кэбээйи сиригэр киһилии сиэринэн хараллыбакка эргэ өтөх иинигэр быраҕыллыбыттара.

Миша Ноговицын 1 Сииттэ оскуолатын иккис кылааһыгар үөрэнэ сылдьан ыалдьан, салгыы үөрэнэр кыаҕа суох буолбута. 14 саастаах уол сылааһы булаары, сырдыгы көрөөрү, урусхал буолбут Алаҕарыгар утуйар да миэстэтэ, олорор да ыала суох буолан аҕатын биирэ төрөөбүт балта Акулина Семеновна Татаринова олохсуйбут сиригэр Төхтүргэ киирбитэ. Бастаан Революция, онтон Маленков, бутэһигэр Герой Попов аатын ылбыт колхозка совхоз буолан эстиэр диэри харытын силлэтиитин хара үлэ араатын үлэлээбитэ. Сокуоннай сааһын ситиитэ военкоматтар тутан ыланнар 4 кылааһы бүтэриэр диэри "Үлэһит ыччат киэһээҥҥи оскуолатыгар" үөрэттэрбиттэрэ.

21 сааһын туолуута Советскай Армия кэккэтигэр ыҥырыллыбыта. Дойду илиҥҥи границатыгар, салгыы Кытай сиригэр сулууспалаабыта. Эргиллэригэр КНР үбүлүөйдээх уонна "Китайскай-Советскай доҕордоһуу" ураты формалаах мэтээллэрдээх кэлбитэ.

Михаил Кузьмич өрө тардыллыбыт, өрүһүллүбүт сиригэр эдьиийин аахха кэлэн Герой Попов аатынан колхоз Төхтүрдээҕи учаастагар үлэҕэ киирбитэ. Бэйэтигэр ханыылыы, Мэлдьэхси Суолатыгар төрөөбүт, төгүрүк тулаайах, ыанньыксыттыы сылдьар, бэйэтиттэн 5 сыл балыс Даша диэн кыыһы кэргэн ылбыта. Сэрии, көһөрүллүү тулаайахтара 48 сыл устата биирге олорон истиҥ таптал сылааһын, үлэ үөрүүтүн, оҕо төрөтөр дьолун билбиттэрэ. Үс уол, сэттэ кыыс оҕону төрөтөн, атахтарыгар туруоран дьон оҥортообуттара.

Оттон бүгүн? Бүгүн Кузьмич кэргэнин, 2 уолун уонна 3 күтүөттэрин аһыытыгар ыга баттатан, сааһын тухары хара үлэ "хальыктаһыытыгар" эт быстыбыт, быһыта-хайыта түспүт дьарҕата көбөн "айа-дьуйо" аргыстанан арыый салбыннаан хаамарын, эдэр эрдэҕинээҕи чох хара баттаҕа маҥхайбытын биһиги, сэрии сылларын оҕолоро, хараастан көрөбүт.

Бу көһөрүллүү 65 сыла туолар "Кэриэстэбил" күнүгэр эйиигин тула улахан кыыһыҥ атыыһыт Светлана Чурапчы сириттэн, тракторист уолуҥ Александр Тараттан, эмчит кыыһыҥ Ольга Дьокуускайтан, детсад сэбиэдиссэйэ Лариса Тараттан, Лена Үөһээ Төхтүртэн, уруһуйдьут кыыһыҥ Лидия Тараттан, ийэтин туйаҕын хатарбыт Дарья Туймаада хочотуттан, онус оҕоҥ учуутал Ирина Тараттан түмүстүлэр. Кинилэри кытары 9 сиэттэриҥ тула сүүрэн ирбиннэһиктэнэ сылдьаллара "тоҕо баҕас кэрэтэй" дэтэрээх курдук. Кинилэри, кэрэмэс кэрэ дьоннору, кэнчээриилэрбитин санаатахпытына кырдьары кыайдыыбыт, ыарыыны ыһыммаппыт, кыһалҕаны билиммэппит.

Арай көһөрүллүү буолбатах буоллун. Үлэ, тыыл ветерана Михаил Кузьмич Ноговицын 10 оҕотун аллар быйаҥнаах алаас Мэҥэлэргэ, Аллаах айанын суола ааһар Алаҕар сиригэр нусхас олоххо олорон төрөппүт буоллун. Арааһа бука бары дэгиттэр талааннаах, утумнарын удьуордаан уран тарбахтаах, ырыаһыт буолуохтаах Алаҕар артыыстарын ааттарын салгыа, Мэлдьэхси худуоһунньуктарыгар сэргэ туруоруо эбиттэрэ буолуо.

Михаил Кузьмич 41 сыл устата колхоз, совхоз үлэтигэр, онтон оскуолаҕа таһаарыылаахтык үлэлээбитин бэлиэтинэн "1941—1945 сс. Аҕа дойду сэриитигэр килбиэннээх үлэтин иһин", "Үлэ ветерана", "Маршал Жуков", "Кыайыы 60 сыла", Россия уонна Саха Республикатын үбүлүөйдээх мэтээллэр, "Көһөрүллүү 60 сыла" үлүү кутурҕан бэлиэтэ буолаллар. Итини таһынан колхоз, совхоз, оскуола дьаһалталарын элбэх грамоталарынан, махтал суруктарынан бэлиэтэммитэ.

Бу күннэргэ кини аалларан ахтар-суохтуур Алаҕарын көрөөрү, аймах-билэ дьонун сураһаары, хоту көһөрүллүү кыттыылаахтарыгар анаммыт "Кэриэстэбил күннэригэр" кыттыыны ыла айаннаан кэлиэҕэ. Кузьмич дойдутугар иһэр...

А. АММОСОВ.

БАРҔА МАХТАЛ БУОЛУОХТУН!

Мин Мэҥэ-Хаҥалас Бүтэйдээхтэн Чурапчы көһөрүллүүтүн 65 сылыгар аналлаах "Кэриэтэбил" күннэригэр кыттыыны кытта Чурапчыга кэлбитим. Балаҕан ыйын 14 күнүгэр [illegible] Комсомольскай уулуссаҕа 42-808 "Эра" таксины [illegible] 500 солк. [illegible] Николай Степанович Захаров дьиэбэр аҕалан биэрбитэ.

[illegible]

Түөлбэни түһэнэн "Саҥа олох" редакциятыгар "Көһөрүллүү сылдьааннаах [illegible]" [illegible] махтал [illegible].

Мария Гаврильевна ИВАНОВА,
Мэҥэ-Хаҥалас,
Бүтэйдээх.

Мин хоту Булуҥҥа [illegible] көһөрүллүүгэ сылдьыбытым. Бу күннэргэ көһөрүллүүгэ аналлаах "Кэриэтэбил" күннэригэр [illegible] интернат-оскуола 10 политехническай [illegible] Коста Матвеев, Дьулус Атаков, Марик Наилов [illegible] Айсен Михайлов [illegible] "Ноҕуо күннэр" [illegible].

[illegible] учуутал Елена Васильевна Ермолаева [illegible].

Иннокентий Романович МИХАЙЛОВ.

"ОҔО" БАҺААРЫНАЙ ПРОФИЛАКТИЧЕСКАЙ ОПЕРАЦИЯ

2007 сыл саҕаланыаҕыттан республикаҕа уопсайа 1253 баһаар түбэлтэтэ бэлиэтэннэ. Уокка 76 киһи былдьанна, ол иһигэр 12 оҕо. Ол [illegible] баһаардарга статистика [illegible]. Ол курдук, электропровода, электрообогреватель [illegible].

Баһаары, оҕо өлүүтүн [illegible] республикаҕа "Оҕо" профилактическай операция атырдьах ыйын 27 күнүттэн алтынньы 31 күнүгэр диэри ыытыллар. Бу операция [illegible].

Операцияны ыытыыга Государственнай баһаардыы надзор инспекцията [illegible]. Чурапчы Ыһаллаах-бытыгар [illegible].

[illegible]

[illegible] баһаар [illegible]. Оҕо уокка [illegible]:

– [illegible];

– Оҕо [illegible];

– [illegible];

– Предохранительнай [illegible];

– Электрообогреватель [illegible];

– Оҕо [illegible];

– Баһаар таҕыстаҕына "01", 41-5?? телефоннарга [illegible].

Л.К.ЖИРКОВА.

Чурапчы [illegible] баһаарынай [illegible] инспектора.

ДУОҺУЙА СЫННЬАННЫМ, ЭЛБЭҔИ БИЛЛИМ

Мин, балаҕан ыйын 5 күнүгэр Т.А.Гоголева дириэктэрдээх "Хотугу сулус" ОТРА тэрийиитинэн улус үчүгэй үөрэнээччилэрин кытта Дьокуускай куорат санаторий-курорт [illegible].

[illegible] "Муус хайа" [illegible] директора Егор Петрович Макаров [illegible]. Ол курдук А.Н.Ким-Кимэн, З.К.Башарина, А.А.Белых, М.Ц.Боярова, С.В.Федорова [illegible] В.В.Павлова [illegible] Покровскай [illegible] Ойуу 1 №-дээх оскуола [illegible] "Якутие-метгаз" [illegible].

[illegible] Республика [illegible] Президенэ М.Е.Николаев [illegible] "Хотугу сулус" [illegible] Т.А.Гоголеваҕа [illegible].

Саша НОВГОРОДОВА.

Болтоҥо орто оскуолатын VII кылааһын үөрэнээччитэ, "Хотугу сулус" ОТРА эдэр корреспондена.

РЕСПУБЛИКА САХА (ЯКУТИЯ) ЧУРАПЧИНСКИЙ УЛУС (РАЙОН) МУНИЦИПАЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ "ТЕЛЕЙСКИЙ НАСЛЕГ" НАСЛЕЖНЫЙ СОВЕТ ДЕПУТАТОВ

XIII сессия

Решение №7

С Телей-Дирин — 17 июля 2007г.

Об утверждении Положения "О налоговой политике МО "Телейский наслег" МР "Чурапчинский улус" на 2008г.

Совет депутатов МО "Телейский наслег" РЕШАЕТ:

1. Утвердить Положение "О налоговой политике МО "Телейский наслег" на 2008год.
2. Опубликовать Решение и настоящее Положение в улусной газете "Саҥа олох"
3. Настоящее Положение вступает в силу с 1 января 2008г.
4. Решение вступает в силу с момента подписания.

Председатель Совета депутатов, глава МО Нестеров В.И.

Положения "О налоговой политике МО "Телейский наслег" на 2008 год.

Раздел 1. Местные налоги

Настоящее Положение устанавливает следующие элементы налогообложения по местным налогам: налоговые ставки, льготы, порядок и сроки уплаты налогов на территории МО "Телейский наслег".

1.Иные элементы налогообложения по местным налогам и налогоплательщики определяются Налоговым Кодексом РФ.

На территории МО "Телейский наслег" в соответствии с Налоговым Кодексом Российской Федерации действуют местные налоги:

1.1. земельный налог;

1.2. налог на имущество физических лиц.

2.При предоставлении льгот по уплате местных налогов, связанных с изменениями в федеральном и республиканском законодательстве, сумма выпадающих доходов местного бюджета возмещается из бюджетов соответствующего уровня.

3 .В случае внесения изменений и (или) дополнений в Налоговый кодекс РФ, иные акты законодательства о налогах и сборах, соответствующие изменения и (или) дополнения вносятся в настоящее Положение.

1.1. Земельный налог

Статья 1. Налоговые ставки

1.Налоговые ставки устанавливаются в размере от кадастровой стоимости земельных участков:

1)0,3 процента в отношении земельных участков:

отнесенных к землям сельскохозяйственного назначения или к землям в составе зон сельскохозяйственного использования в поселениях и используемых для сельскохозяйственного производства;

занятых жилищным фондом и объектами инженерной инфраструктуры жилищно-коммунального комплекса (за исключением доли в праве на земельный участок, приходящейся на объект, не относящийся к жилищному фонду и к объектам инженерной инфраструктуры жилищно-коммунального комплекса) или предоставленных для жилищного строительства;

предоставленных для личного подсобного хозяйства, садоводства, огородничества или животноводства;

182 1 06 06013 10 0000 110 земельный налог, взимаемый по ставке, установленной подпунктом 1 пункта 1 статьи 394 Налогового кодекса Российской Федерации, зачисляемый в бюджеты поселений

2) 1,5 процента в отношении прочих земельных участков.

182 1 06 06023 10 0000 110 Земельный налог, взимаемый по ставке, установленной подпунктом 2 пункта 1 статьи 394 Налогового кодекса Российской Федерации, зачисляемый в бюджеты поселений

Статья 2. Налоговые льготы

1. Освобождаются от уплаты налога категории лиц, указанные в статье 395 Главы 31. Земельный налог НК РФ, приложение №2

2. Налоговая база уменьшается на необлагаемую налогом сумму в размере 10000 рублей для категорий налогоплательщиков, указанных в п.5 ст.391 главы 31 Земельный налог НК РФ. приложение №3

Дополнительно в размере __% освобождаются от налогообложения (по решению представительного органа муниципального образования (поселения)).

Статья 3. Порядок и сроки уплаты налога

1 .Налогоплательщики-организации исчисляют сумму налога (сумму авансовых платежей по налогу) самостоятельно.

Налогоплательщики - физические лица, являющиеся индивидуальными предпринимателями, исчисляют сумму налога (сумму авансовых платежей по налогу) самостоятельно в отношении земельных участков, используемых ими в предпринимательской деятельности.

Сумма налога (сумма авансовых платежей по налогу), подлежащая уплате в бюджет налогоплательщиками, являющимися физическими лицами, исчисляется налоговыми органами.

Налогоплательщики, имеющие право на налоговые льготы и уменьшение налогооблагаемой базы, должны представить документы подтверждающие такое право, в налоговые органы в течение календарного года.

2. Налог зачисляется по реквизитам получателя:

УФК по Республике Саха (Якутия) (Межрайонная ИФНС России № 4 по Республике Саха (Якутия)) р/с 40101810100000010002 ИНН 1415007936 КПП 143001001 ОКАТО МО "Телейский наслег" БИК 049805001 ГРКЦ Нац. Банка Республики Саха (Якутия) БАНК РОССИИ г. Якутск. Коды бюджетной классификации

3. Установить следующий порядок сроков уплаты земельного налога:

3.1. Физические лица, уплачивающие налог на основании налогового уведомления, в течении налогового периода уплачивают один авансовый платеж по налогу до 15 октября 2008г. Сумма авансового платежа по налогу исчисляется как произведение соответствующей налоговой базы одной второй налоговой ставки.

По итогам налогового периода уплачивается до 20 февраля года, следующего за истекшим налоговым периодом, сумма налога, определяемая как разница между суммой налога, исчисленная в соответствии с пунктом 1 ст.396 НК РФ, и суммой авансового платежа по налогу.

3.2. Организации и физические лица, являющиеся индивидуальными предпринимателями исчисляют и уплачивают суммы авансовых платежей по налогу до 30 апреля, до 30 июля, 30 октября текущего налогового периода как одну четвертую налоговой ставки процентной доли кадастровой стоимости земельного участка по состоянию на 1 января года, являющегося налоговым периодом. Уплата налога производится по истечении налогового периода не позднее 20 февраля года следующего за истекшим налоговым периодом.

4.Налог уплачивается в бюджет по месту нахождения земельных участков, признаваемых объектом налогообложения в соответствии со статьей 389 НКРФ.

5. Налоговые декларации по налогу представляются налогоплательщиками не позднее 1 февраля года, следующего за истекшим налоговым периодом.

1.2. Налог на имущество физических лиц

Стоимость имущества	Ставка налога, %
До 300 тыс.рублей	0,1
От 300 тыс.рублей до 500 тыс.рублей	0,3
Свыше 500 тысяч рублей	0,5

Статья 1. Ставки налога

1. Ставки налога на строения, помещения и сооружения в зависимости от суммарной инвентаризационной стоимости, типа использования и по иным критериям устанавливаются в следующих пределах:

Статья 2. Льготы по налогу

Установить, что от уплаты налога на имущество физических лиц освобождаются категории граждан по перечню, предусмотренному статью 4 закона РФ от 09.12.1991г. №2003-1 "О налогах на имущество физических лиц", приложение №__.

Порядок исчисления и уплаты налога определены статьей 5 Закона РФ "О налогах на имущество физических лиц".

Зачисление налога производится по реквизитам получателя:

УФК по РС (Я) (Межрайонная ИФНС России № 4 по Республике Саха (Якутия)) р/с 40101810100000010002 ИНН 1415007936 КПП 143003001по улусам ОКАТО МО "Телейский наслег" БИК 049805001 ГРКЦ Нац. Банка Республики Саха (Якутия) БАНК РОССИИ г. Якутск

Код бюджетной классификации

182 106 01030 10 0000 110 - налог на имущество физических лиц.

ЦЕНТР ТЕХ.ОБСЛУЖИВАНИЯ
"ЮНИВЕРС" (ЦТО)
ОТКРЫЛ ФИЛИАЛ В П.НИЖНИЙ-БЕСТЯХ ПО РЕМОНТУ И ПРОДАЖЕ:
- кассовых аппаратов;
- торговых весов;
- торговых холодильников, ларь, прилавков;
- кассовых чеков, ценников и т.д.
Режим работы: с 9 до 20 ч.
Сб - с 9 до 16ч. Выходной воскр.
Обращаться по адресу: п.Нижний-Бестях, ул.Ленина, 40 (бывшее здание "Холбос") Тел. (243) 47-096, 8-914-2-716666.

ГОУ СПО "Чурапчинский колледж" объявляет дополнительный набор по собеседованию на заочное отделение (платной основе) по следующим специальностям:
1. "Газоснабжение" – срок обучения 3 года 10 мес.
2. "Теплоснабжение" – срок обучения 3 года 10 мес.
3. "Менеджмент (по отраслям)" – срок обучения 2 года 10 мес.
Перечень документов:
1. Заявление установленного образца (заполняется на месте)
2. Документ о среднем образовании или заверенная копия (при зачислении обязательно должен быть представлен оригинал)
3. Копия трудовой книжки – заверенная
4. 6 фотокарточек 3х4 см.
5. Паспорт (предъявляется лично при зачислении)
6. Семейная справка
Оплата по семестровая
Телефон в Чурапче: 42-192, 42-856 Адрес: с. Чурапча, ул. Артемьева, 9.
Администрация колледжа.

Кэриэстэбил

АҔАБЫТЫНАН, ЭҺЭБИТИНЭН КИЭН ТУТТАБЫТ

Биһиги аҕабыт Кирилл Кириллович Пермяков бу дьыл балаҕан ыйын 25 күнүгэр биһиги кэккэбититтэн туораабыта биир сыл буолла.

Кини 1926 сыллаахха кулун тутар 20 күнүгэр колхуостаах дьиэ-кэргэнигэр саамай кыра оҕонон төрөөбүтэ, төрөппүттэрэ эрдэ өлөннөр бииргэ төрөөбүт убайдарыгар, эдьиийигэр иитиллибитэ. Оскуоланы Аммаҕа 1943 сыллаахха бүтэрбитэ. Эдэр сааһа сэрии ыар сылларыгар ааспыта. Чурапчытааҕы педучилищеҕа үөрэнэр сылларыгар хайыһарынан умсугуйан туран дьарыктанан республикаҕа чемпионнаабыта, призердаабыта. Эдэр саас кэрэ кэмнэригэр училищеҕа бииргэ үөрэммит доҕотторунуун Иван Петрович Васильевы, Иннокентий Дмитриевич Неустроевы, Николай Михайлович Матвеевы кытары саастарын тухары истигэнник саныаһан, өйөһөн убаһан сылдьыбыта.

Сайынгы колхуос араас үлэтигэр үлэлээн, кыһыныы үөрэнэн училищены 1946 сыллаахха бүтэрбитэ Салгыы Дьокуускайдааҕы пединститукка история факультетыгар үөрэнэ киирбитэ Үлэлии-үлэлии үөрэнэн 1950 с. үрдүк үөрэх дипломун туппута. Итинэ үөрэнэ сылдьан историяны дириҥник үөрэтэр дьоҕура биллэн барбыта.

Специалист буолан баран бастаан Дьокуускайдааҕы кинигэ издательствотыгар политическай-массабай литература эппиэттээх редакторынан үлэлээбитэ. Нууччалыыттан сахалыы тылбаастаан хас да кинигэни бэлэмнээбитэ. Ити кэнниттэн Үөрэх министерствота, партия хаана анаабыт сирдэригэр араас оскуолаларга историк учууталынан, завуһунан, директорынан, үөрэх салаатын инспекторынан үлэлээбитэ, ол курдук Өймөкөөҥҥө, Усуйаанаҕа, Дьокуускайга, Бүлүүгэ, Чурапчыга, Хатаска.

1958 сыллаахха биһиги ийэбитинин Мария Гаврильевналыын олохторун холбоон ыал буолан дойдутутар Мугудайга көһөн кэлбитэ, оскуолаҕа директорынан үлэлээбитэ.

1969 сыллаахха бастакы кинигэтэ "Кеша Алексеев" бэчээттэнэн тахсыбыта.

1971 сыллаахха оройуон кинигэр Чурапчыга ССКП райкомугар уопсай отдел сэбиэдиссэйинэн үлэлээбитэ.

1976 сылтан оскуолаҕа төннүбүтэ, өр кэмҥэ таһаарыылаахтык үлэлээбитэ.

1985 сыллаахтан улуустааҕы үөрэх управлениетын иһинэн педагогическай музейы тэрүттээбитэ. Эмиэ ити кэмнэргэ норуот педагогикатын ассоциациятын председателинэн үлэлээбитэ. Оҕону иитиигэ методическай пособиелары, кинигэлэри, элбэх ыстатыйалары таһаартаабыта. Ыарыыга бэриммэккэ хара өлүөр диэри итиннэк үлэлии сылдьыбыта.

Күндү аҕабыт, эһээбит айымньылаах үлэтэ сыаналанан улуус, үөрэх министерствотын, Президент грамоталарынан, мэтээллэринэн, значоктарынан наҕараадаламмыта. "Үөрэх үтүөлээх үлэһитэ", "Норуот үөрэҕириитин туйгуна", "Улуус Бочуоттаах гражданина" бэлиэлэр хаһаайыннарынан буолбута.

Кини оҕуруот аһын үүннэрэрин наһаа сөбүлүүрэ. Мурун-Тыымпыйаҕа бастакынан ититтэр тепличаны оҥостубута, ыам ыйын бүтүүтүттэн оҕурсуннан аһатара. Илиинэн Чурапчы Эһэ миниьгэр сотуунан күндүлүүрэ. Чөл олоҕу тутуһара, велосипедынан олох мөлтүөр диэри миммитэ. Сиэннэригэр наар кинигэ кэһиилээх буолара, үөрэхтээх, үлэһит дьон буолуохтарын наһаа баҕарара. Сүбэлэтэрэ, ыйдараары-кэртэрээри, кэмэлэһүннэрэри кэлбит киһиэхэ хаһан да аккаастаабат буолара. Наһаа үлэһит, чиэһинэй, көнө майгылааҕа. Күндү аҕабыт олорбут олоҕо оһиэхэ барыбытыгар холобур буолар.

Оҕолоро, күтүөтэ, кийиитэ, сиэннэрэ.

ЭҔЭРДЭЛИИБИТ!

Күндүттэн күндү, тапталлаах кэргэммин, амарах аҕабытын Чурапчы спортивнай интернат-оскуолатын старшай тренерин Габриил Федорович НОХТУНСКАЙЫ оҕону, эдэр ыччаты иитэр-эрчийэр үлэҕэ сыаналанан "Саха Республикатын үтүөлээх тренерэ" аат иҥэриллибитинэн уонна кэлэн иһэр учууталлар күнүнэринэн ис сүрэхтэн үөрэ туран истиҥник эҕэрдэлиибит!

Эрчиллэр, үөрэнэр оҕолорун тустарыгар аҕыйаабат кыһамньыҥ, амарах сыһыаныҥ, үтүө майгыҥ барыбытыгар холобур буолар, эдэр ыччат чөл олоҕу, спорду тутуһалларын туһугар кыһаллан үлэлииргинэн биһиги киэн туттабыт.

Баҕарабыт күндү кииһибитигэр чэгиэн-чэбдик доруобуйаны, таһаарыылаах үлэни, үрдүк ситиһиилэри, үөрүү-көтүү үктэллээх, сананабыккын сарсыны, айасыта сырыт диэн баҕабыт бастыыҥын, алгыспыт үтүөтүн тиэрдэбит.

Кэргэниҥ Вера Алексеевна, оҕолоруҥ Федор, Габриил, Виктор.

x x x

"Саха Республикатын үөрэҕириитин туйгунун" убаастабыллаах салайааччыбытын Михаил Владимирович ДЬЯЧКОВСКАЙЫ үүнэр ыччаты үөрэтиигэ-иитиигэ өр сыллаах айымньылаах үлэҥ үрдүктүк сыаналанан Бүтүн Россиятааҕы директордар куоталарын кыайыылааҕа буолан "Россия бастыҥ директора" үрдүк ааты ылбыккынан итиитик-истиҥник эҕэрдэлиибит!

Улуускунааҕы үлэҕинэн, киэҥ билиигинэн-көрүүгүнэн, үлэҕэ үрдээбит сыһыаныгынан биһиэхэ күрүк холобур буолаҕын. Оскуоланы кыһаас кэм иһигэр атаҕар туруоран үөрэтиккэ, республикаҕа биллэр үлэлээх-хамнастаах инновационнай оскуола оҥорбуккунан астынабыт, киэн туттабыт.

Баҕарабыт эйиэхэ дьолу-соргуну, кырдьыы кыттыыстатын, өөрдүү өөллөөхтүн, эдэрдии эрчимиҥ уһаабатын, амарах сүрэҕиҥ сылааһа намыраабатын, баҕа санааларыҥ барыта туолуохтун.

Эҕэрдэни кытары 2 №-дээх ЧОО коллектива.

ЭҔЭРДЭЛИИБИТ!

Убаастабыллаах Михаил Владимирович!

Эн билиҥҥи кэм ыларыта тутуутугар сэп түбэһиннэрэн дьиэ-кэргэн соҕотторун тэрийэн дьон-сэргэ түмсүүлээх, актыыбынай буолалларын ситистиҥ. Тахастыыр комбинат базатыгар олоҕуран арто оскуола баар буолбутунан нэһилиэннэ биһирэбилин ылбыҥ.

Эһиэхэ "Россия бастыҥ директора" үрдүк ааты ылбыккынан эҕэрдэлиибит! Баҕарабыт дьиэ-кэргэҥҥэр дьолу-соргуну, доруобуйаны, кэлэр көлүөнэ туһугар өссө да ситиһиилэх үлэни.

Чурапчы 2 №-дээх оскуола дьиэ-кэргэн сойуһун сэбиэтэ.

БИЛЛЭРИИЛЭР

Макаров Алексей Григорьевич аатыгар бэриллибит "В" категориялаах, 14 ЕР сериялаах 434507 №-дээх водительскай дастабырыанньа сүппүтүнэн дьиҥэ суоҕунан ааҕыллар.

x x x

Алексеев Алексей Алексеевич аатыгар бэриллибит 98 01 274625 нүөмэрдээх паспорт сүппүтүнэн дьиҥэ суоҕунан ааҕыллар

x x x

2001 сыллаахха оҥоһуллубут УАЗ микроавтобуһу рассрочкаҕа атыылыыбыт. Эбэтэр эккэ атастаһабыт. 120 тыһ. харчынан, ордуга этинэн, эбэтэр эһиги варианнаргыт. Туруга үчүгэй, учуоттан уһуллубута.
Билсэр телефон: 42-555.

x x x

2001 с. "Mazda -Demio" атыылыыбыт. ABS, объема 1,5. Сыаната кэпсэтиинэн, эбэтэр эһиги варианныт.
Билсэр телефон: 43-180, сот: 89142981380.

ОБЪЯВЛЕНИЯ

Потерян ПТС на имя Игнатьева Александра Александровича. Нашедших прошу вернуть за вознаграждение.
Телефон: 29-123.

x x x

Утерянный паспорт на имя Диодорова Валентина Исаковича считать недействительным.

Сылаҕ [illegible] олохтооҕо
ДЬЯКОНОВ Василий Николаевич
[illegible] кутурҕаммытын тиэрдэбит.

Сылаҕ [illegible] үлэһиттэрэ.

Кутурҕаммытын тиэрдэбит:
– Убайа Василий Николаевич күн сириттэн барбытынан [illegible] Дарья Николаевна Дьяконоваҕа Сылаҕ оскуолатын 1966 с. бүтэрбиттэр.
– Бырааты Василий Николаевич күн сириттэн барбытынан [illegible] Мария Дмитриевна Колесоваҕа улуустааҕы [illegible] коллектива.

Күндү аҕалара, эһээлэрэ Хайахсыт бөһүөлэгин олохтооҕо
ДЬЯЧКОВСКАЙ Петр Егорович
олохтон туораабытынан кыыһыгар Демьянова Мария Петровнаҕа, күтүөтүгэр, сиэннэригэр кутурҕаммытын тиэрдэбит.

Оскуолаҕа бииргэ үөрэммит доҕотторо.

Кутурҕаммытын тиэрдэбит:
– Петр Егорович күн сириттэн барбытынан кыыһыгар Мария Петровна Демьяноваҕа, күтүөтүгэр Петр Николаевич Демьяновка, [illegible] Петров Арылаах [illegible] коллектива, профкома.

Мугудай нэһилиэгин тэрүттээх Сылаҕ [illegible] Түйэ учаастагын олохтооҕо, тыыл, үлэ ветерана, [illegible]
ОКОНЕШНИКОВ Василий Семенович
бу дьыл балаҕан ыйын 24 күнүгэр мырааан [illegible] туораабытынан дириҥник курутуйан туран билэр дьонугар, [illegible] иһитиннэрэбит.

Оҕолоро, кийиитэ, сиэннэрэ.

Кутурҕаммытын тиэрдэбит:
– Василий Семенович [illegible] Түйэ учаастагын олохтоохторо.
– Василий Семенович олохтон туораабытынан [illegible] Чурапчытааҕы Мария Семеновна уонна [illegible] Анна, Варвара, Мария, Иван Савиновтар дьиэ-кэргэттэрэ.
– Василий Семенович күн сириттэн барбытынан [illegible] Вера Гаврильевна, Николай Егорович, Степан Петрович, Николай Николаевич Оконешниковтар дьиэ-кэргэттэрэ.

Бахсы нэһилиэгин олохтооҕо, улахан ветераны
ВАСИЛЬЕВ Павел Васильевич
күн сириттэн барбытынан оҕолоругар, аймахтарыгар кутурҕаммытын тиэрдэбит.

"Бахсы нэһилиэгэ" МТ дьаһалтата.

Мэҥэ-Хаҥаластан төрүттээх Майа олохтооҕо, уһун кэмҥэ [illegible] үлэлээбит
ХОЛМОГОРОВ Ким Алексеевич
[illegible] кыыһыгар Евдокия Кимовна Монастыреваҕа, күтүөтүгэр Иван Константинович Монастыревка кутурҕаммытын тиэрдэбит.

Чурапчы 2 №-дээх оскуолатын уонна **УПК** коллективтара.

Кутурҕаммытын тиэрдэбит:
– Ким Алексеевич олохтон туораабытынан кыыһыгар Евдокия Кимовна Монастыреваҕа, [illegible] Шамаевтар, Пономаревтар, Федотовтар, Арылахтан Захаровтар.

Редактор - директор: А.А. ЗАХАРОВ.
Редактор - директоры солбуйааччы, эппиэттиир секретарь, сурук отдела – Г.И. ПОЛУСКИНА.
Тыа хаһаайыстыбатын отдела – А.М. СЛЕПЦОВ.
Үөрэх, доруобуйа харыстабылын отдела – А.М. АДАМОВА.
Культура, ыччат, спорт отдела – Н.Н. ГАВРИЛЬЕВА.
Корректор – В.Н. ПЕТРОВА.
Верстальщик – И.И. ЛАЗАРЕВ.
Бэчээттээччи – Д.И. СЕМЕНОВ.

Тэрийэн таһаарааччылар: СР Правительствота, Чурапчы улууһун "Саҥа олох" редакционнай-издательскай холбоһук государственнай учреждение. Маассабай информация средстволарын туһунан РФ Сокуоннарын тутуһууну контуруоллуур уонна регистрациялыыр РФ бэчээккэ СР регинальнай управлениетыгар 2003 с. бэс ыйын 20 күнүгэр регистрацияламмыт нүөмэрэ – ПИ №19-0423.

Саҥа олох
Автор суруйар этиилэр сонно редакция позициятыгар маннык сөп түбэһэр буолбаттар. Суруйуга ыйыллар чахчылар кырдьыктааҕтарыгар эппиэтинэһи автор тус бэйэтэ сүгэр.

ААДЫРЫСПЫТ: 678670, Чурапчы сэл., Карл Маркс уул., 26 "а".
Телефоннарбыт: редактор – 41-332, отделлар – 41-265.
E-mail: Osanaolah@churap.sakha.ru